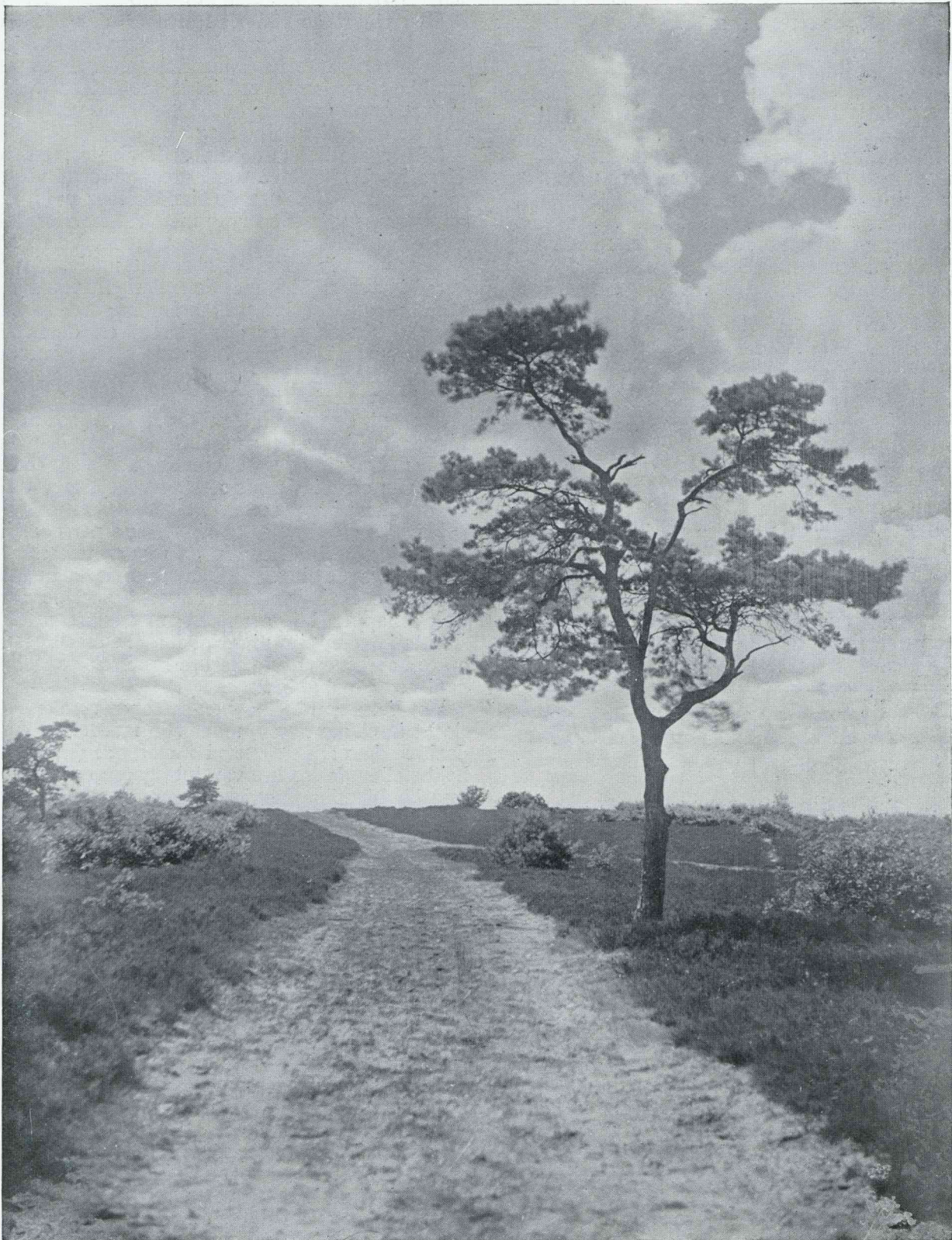

BUITEN

25^E JAARGANG N^O. 13

ZATERDAG 28 MAART 1931

DE EENZAME BOOM

Redactie: RO VAN OVEN en Mr. P. J. A. BOOT

INHOUD:

DE EENZAME BOOM (ILL.)	blz. 145
DE JONGE HORATIUS, DOOR RITA (I).	BLZ. 146
HET HAAGSCHE BOSCH (GEÏLL.) DOOR M. C. VAN ZEG- GELEN	BLZ. 148—150
DE FAEROER, IV. LANDBOUW EN VEETEELT (GEÏLL.) DOOR F. WASCHNITIUS	BLZ. 150—152
VOORJAARS-VLEUGJES (GEÏLL.) DOOR WILLEM STUMPF	BLZ. 152—154
DE „HOFKAPEL VAN HET OOSTERSCH VENETIE” (GEÏLL.) DOOR A. W. FRANCKEN	BLZ. 153—155
DE KONING DER VOGELS IN DE GODENLEER EN IN HET VOLKSGELOOF (SLOT), DOOR A. W. FRANCKEN	BLZ. 155
VERHALEN UIT HET OUDE DORP (CHEFKE) DOOR J. L. A. KREMER	BLZ. 156
WENKEN VOOR TUINBEPLANTING, DOOR J. G. B.	BLZ. 156
LAREN (N.-H.) KIPPENVOEREN, (FOTO BEKROOND IN DEN FOTOWEDSTRIJD (ILL.)	BLZ. 156

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te adresseeren aan Scheltema & Holkema's Boekhandel en Uitgevers-Mij. N.V., Rokin 74-76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie van het Weekblad Buiten" of „Voor de Administratie van het Weekblad Buiten". Duidelijke naam- en adresvermelding verzocht, ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Nieuw verschenen nummers 25 ets., oudere 50 ets.

DE JONGE HORATIUS

1)

DOOR RITA

EERSTE BOEK

HOOFDSTUK I

EEN PLAN

WIJ zullen hem volgens geheel nieuwe beginselen opvoeden", zei Mevrouw Horatius Wilberforce. „Pardon", viel de Professor haar in de rede, zijn bril afzettend en met onverholten trots kijkend naar het kleine stukje mensch, oud drie jaar, dat hem peinzend van het haardkleedje stond te bestudeeren. „Pardon, liefste. Wij zullen hem heelemaal niet opvoeden".

„Hem — heelemaal — niet — opvoeden!" herhaalde Mevrouw Wilberforce hijgend tusschen ieder woord. Zij was een kleine, zenuwachtige vrouw, die vaak hijgde om de uitlatingen van haar man. Zij had onbepaalde bewondering voor zijn genie en een zeker gevoel van nederigheid betreffende haar eigen tekortkomingen, wat echt vrouwelijk was.

Naar Mevr. Wilberforce's meening was de man in alle opzichten het hoofd van het gezin. Heerscher, Meester, Overste — alles in haar eigen geest met Hoofdletters geschreven. Als ze ooit in haar zachtvaardig leven een neiging tot rebellie had gevoeld, was het, toen na tien jaren van een gelukkig huwelijksleven, zij plotseling was gesteld voor het wonder van nieuwe plichten, nieuwe belangen en een korten tijd van ongedeelde verantwoordelijkheid. Die groote verandering was ingetreden bij de komst van een klein, mollig menschelijk wezentje, welks longen voortdurende protesten uitten tegen den onwelkomen last van de wetten der fysiek, wiens eetlust abnormaal was en wiens persoonlijk voorkomen aller-

minst innemend kon worden genoemd. Doch met de belangrijkheid van het moederschap was in haar gemoed al die teederheid ontwaakt, dat geduld en die zelfopofferingsgezindheid die iets goddelijks verleenen aan dien band en die van de vrouw zoowel een martelares als een heldin maken.

Dit kleine, vreemde, veeleischende schepseltje was heelemaal van haar; een gave der Natuur, met het stempel der Hemels op zijn schuldellooze ziel; iets zoo zwak en hulpeloos en hulpbehoevend, dat zij er wel liefde en medelijden, maar ook bewondering, voor moest voelen. Ter wille van hem streed zij tegen de theorieën van den Professor, die sterk overhielden naar koud-water-behandeling van zijn prilstste jeugd af en dat zonder rekening te houden met de jaargetijden; evenals tegen regelmatige meelkost-voeding zonder zich te storen aan kinderlijke voorkeur, of kinderlijke spijsvertering.

De natuurlijke historie leert ons, dat zelfs de zwakste en angstigste wijfjes desnoods vechten voor hun jongen, zoodat toen Mevr. Horatius haar dun gevederte opzette en haar zwakke stem dapper verhief in een pleidooi voor haar oordeel als vrouw en moeder, de Professor zoo verbaasd was, dat hij van verdere discussie afzag.

Zoo kwam het dat gedurende de paar eerste levensjaren Horatius Wilberforce werd grootgebracht volgens de jaren-oude voorschriften van de kinderkamer en hij groeide daarbij op sterk, gespierd en lang niet leelijk. Niet dat hij bepaald een mooi kind genoemd kon worden. Verre van dien. Zijn haar was sluijk en glad, zijn tint melig, zijn voorhoofd te breed in vergelijking met de onderhelft van zijn gezicht. Zijn oogen maakten echter al die fouten goed; ze waren groot en diep, donkergrijs, goed geplaatst en door lange wimpers beschaduwde. De kleine kin wees op vastberadenheid en de mond, schoon klein, was fraai gebogen, al was hij wat te ernstig voor zijn jeugdigen leeftijd.

Toen hij den rijpen leeftijd van drie jaar had bereikt, kon hij verstandig praten en met flinken stap loopen, twee dingen die hem hoog in de gunst van den Professor brachten, die den groei van een kind in de eerste levensjaren een heel langzaam en onbelangrijk proces vond.

Hij was ook begonnen zijn kleine persoonlijkheid als iets belangrijks te beschouwen en vragen te stellen omtrent het waarom van de dingen die hem omgaven en hun velerlei onaangenaamheden. Hij vond dat er veel te veel kleeden en wasschen en opknappen bij te pas kwam en dat garen en knopen slechts konden zijn uitgevonden om er zijn jeugdige kracht op te beproeven of de slechte kwaliteit van alle soorten van naaigaren te bewijzen.

Het liefst zou hij hebben geloopt zonder kleeren die zoo slecht in elkaar zaten, maar zijn moeder en zijn kindermeid dachten daar anders over. Hij moest ze dus wel in de gelegenheid stellen de sterkte van hun garen op de proef te stellen, waarbij hij zijn theorieën steunde door een oordeelkundig gebruik van de schaar als zij het te druk hadden om op hem te letten.

Horace Wilberforce kon goed praten en nog beter luisteren. Door zijn ooren flink open te zetten en zich stilletjes te oefenen op de woorden die hij erg mooi vond, had hij een heel ruimen en eigenaardigen woordenschat verzameld.

Wel is waar gebruikte hij de woorden niet altijd op de juiste plaats, maar ze klonken prachtig.

Hij beproefde hun effect op de kindermeid, Zuster Doldrum, en het resultaat voldeed volkomen aan zijn verwachtingen. Daarna schoot hij ze in de gesprekken met zijn ouders als vuurpijlen op ze af. De gevolgen waren bijna noodlottig voor zoover het zijn moeder betrof. Zij stikte bijna, zóó benamen ze haar den adem terwijl zij aan tafel zaten.

Horace Wilberforce deelde zijn vader mede, dat hij van plan was zich aan een visch- en groenten-dieet te houden, omdat dit goed was voor de hersens. Verder verklaarde hij dat hij indigestie kreeg van vleesch eten.

De Professor luisterde met den grootsten ernst. De gedachte kwam bij hem op, dat zijn kind een ongewone jongen zou worden — in ieder geval een origineele. Die gedachte gaf aanleiding tot de zoo even geuite beslissing. Horace Wilberforce zou worden overgelaten aan de natuurlijke ontwikkeling van zijn eigen aanleg.

Want hij bezat onmiskenbaar genie. Hoe kon men anders verklaren hoe een kind van drie jaar — en dat nog wel een jongen — zichzelf op hygienische gronden een dieet voorschreef, in plaats van hiervoor medisch gezag noodig te hebben?

Terwijl hij luisterde naar de woorden van zijn vader, stak de kleine baas de handen in zijn broekzakken, ging wijdbeens op het haardkleedje staan en knikte goedkeurend. „Dat zal ik doen”, zei hij, „zoo waarlijk helpe mij God Almachtig”.

Nu was het de beurt van den Professor om stom te staan van verbazing. Hij was gewend aan vreemde uitdrukkingen en nog vreemder opmerkingen van zijn wonderkind, maar die verzekering kwam hem in dit geval toch wel wat te sterk voor.

„Mijn zoon”, riep hij uit, „waar heb je die uitdrukking vandaan?”

„Jim zegt ze. Ik heb hem tegen Tom den chauffeur hooren zeggen dat dit de vorm van een eed is — „om de waarheid te spreken en niets dan de waarheid”. Jim dacht dat het vreeselijk moeilijk moest zijn om de waarheid te spreken, anders zouden ze God niet vragen ze te helpen, maar het eenvoudig doen”.

„Lieve jongen”, zei Mrs. Wilberforce, „ik heb je al vroeger verzocht niet naar de stallen te gaan en te praten met de staljongens. Hun taal is verre van — juist en hun manieren zijn niet al te best”.

„Zijn mijn manieren goed?” vroeg Horace Wilberforce.

„Zeker, voor je leeftijd”, zei zijn moeder met passenden trots.

„Dan moest ik Jim en Tom maar manieren leeren”, antwoordde hij. „Ik zie niet in hoe ze die kunnen leeren als niemand zich de moeite neemt ze op de hoogte te brengen”.

De Professor — met het oog op zijn nieuw plan — merkte op, dat het voorbeeld op zichzelf een heel goed systeem van opvoeding was, maar dat hij er niet voor was dat dit den vorm aannam van te drukken omgang met minderen.

Horace Wilberforce zette hem dadelijk pal door te vragen wat „minderen” waren en ook waarom zij „minderen” waren; en toen hij op deze twee punten was ingelicht, liep hij de heele lijst door van alle menschen die hij kende, of had hooren noemen, ten einde ze op de plaats te zetten, die ze toekwam. Tegen dat hij dit onderwerp had uitgeput, had hij ook het geduld van zijn vader uitgeput. Toen werd hij naar de huiskamer gestuurd, waar hij Zuster Doldrum vertelde, dat zij een „mindere” was en dat hij een voorbeeld voor haar zou zijn.

„De Hemel behoeft het kind, waar haalt hij zulke woorden vandaan?” riep Zuster Doldrum bewonderend uit.

Zij aanbad hem om de reden die het sterkst tot het hart eener Zuster spreekt — hij was moeilijk groot te brengen geweest. Iedere maand van zijn kindsheid was een mijlpaal van verbazing geweest op zijn weg. Het was een triomf van vrouwelijke zorgzaamheid en teederheid en verdiende als zoodanig geboekstaafd te worden.

Volgens Zuster Doldrum had nog nimmer een kind als „jongenheer Horry” eenig huis of hart verheugd. Zij is niet de eenige die zoo over een kind denkt. Zusters en moeders zijn vaak in staat die buitengewone „zwartheid” te ontdekken die de moeder-kraai doet denken dat haar kroost zwarter is dan dat van haar buurvrouwen. Toen dus haar kweekeling zijn voornemens te kennen gaf haar door „voorbeelden” op te voeden en haar verder mededeelde, dat hij zou worden groot gebracht „zooals hij wou” trachtte Zuster Doldrum hem niet tegen te spreken, maar nam zijn berichten met haar gewone vriendelijkheid in ontvangst. Zij was een vrouw van middelbaren leeftijd, met een gezicht als een harde, rijpe appel en met prachtig zwart haar, dat geëlied en plat gestreken was tot het op een goed gepoetste kachel leek.

„Wie heeft je dat allemaal verteld, liefje?” vroeg zij tenslotte toen Horace Wilberforce de heele lijst van lange woorden waarover hij beschikte, had uitgeput.

„Niemand”, was het snelle antwoord, „ik heb het allemaal zelf bedacht”.

Zijn kindermeisje keek hem met verbazing aan. Hij zat in een hoogen rieten stoel met zijn kleine beentjes tegen een sport te trappen als om zijn woorden kracht bij te zetten.

„Wat een knap ventje is-ie toch”, riep zij uit. „Geen wonder dat zijn Pa trotsch op hem is”.

Zij sloeg niet veel aandacht aan zijn mededeeling dat hij „mocht opgroeien zooals hij wou”. Zij kon er moeilijk in gelooven, want de Professor was een groot geleerde, hoog geacht in wetenschappelijke kringen en daar hij den eerbiedwaardigen leeftijd van vijftig jaar had bereikt, moest hij wel weten wat het beste voor zijn zoon was.

Zijn moeder was slechts enkele jaren jonger dan haar man. Het was dus niet verwonderlijk dat Horace Wilberforce ter wereld was gekomen met een kalmen, ouderwetschen aard en een sterke neiging om naar allerlei wetenswaardigheden te speuren. Opmerkingsgave spoorde aan tot oefening van den geest en het bleek hem alras, dat de feiten, zooals ze hem werden voorgesteld, niet altijd in overeenstemming waren met de werkelijkheid.

Dingen die elkaar tegenspreken, stellen het geloof der kinderen vaak sterk op de proef en eischen te veel van hun goedgeloovigheid.

Horace Wilberforce scheen ter wereld te zijn gekomen met een voortdurend „waarom?” op zijn lippen. Dit dreigde een onaangenaam gebrek te worden en te veel te eischen van de geestelijke aktiviteit van zijn omgeving. Het was gevaarlijk hem de waarheid te zeggen, maar het was een werkelijk gevaar om te trachten hem omtrent de feiten die onder zijn aandacht kwamen, leugentjes te vertellen.

Zuster Doldrum verkondigde de stelling dat hij een jaar van zijn leven had doorgebracht met in betrekkelijke stilte te luisteren en op te merken. Zij hadden zich verbeeld dat hij achterlijk was met praten, terwijl hij slechts gewacht had tot het praten minder moeilijkheden opleverde dan een kind gewoonlijk ondervindt om zich bij monde van een vertolkster verstaanbaar te maken. Het verstand van mannen is altijd te kort geschoten, waar het gold zulke klanken in woorden over te brengen.

Volgens die stelling begeerde Horace Wilberforce iets eerst goed te kennen alvorens hij er mee voor den dag kwam. Een heel verstandig voornemen zijnerzijds, dat wij tal van oudere leden der groote menschelijke familie sterk kunnen aanbevelen.

Want het is een eigenaardig feit, dat wij, groot en oud als wij zijn, nog heel wat van kinderen kunnen leeren — vaak, geloof ik, meer dan wij hen kunnen leeren.

Misschien komt dit doordat ze tot ons komen nieuw uit de Munt des Hemels, met God's eigen stempel van reinheid op hun onschuldig voorhoofd. Helaas! hoe ras doen wij ze dat verliezen — wij die ons in verstand zoo ver hun meerderen wanen.

HOOFDSTUK II

ONTWIKKELING

Het bevel van den Professor was uitgedragen en een opmerkelijke huishouding wachtte de gevolgen af. Hoe kon een kind — en dat nog al een jongetje — zichzelf opvoeden?

De geestelijke en lichamelijke opvoeding van jongenheer Horace Wilberforce beloofde interessante resultaten. Een alfabet met prentjes, dat zijn moeder had verzorgd, werd voor hem neergelegd en toen Zuster Doldrum zag dat hij er in studeerde, vond zij dat heel knap. Zij nam een naaiwerkje ter hand en stelde voor hem de mooie prentjes uit te leggen. Horace Wilberforce dacht eenigen tijd over dat voorstel na en legde toen het prentenboek op haar schoot, ging wijdbeens op het haardkleedje staan, stak zijn handen in zijn broekzakken en vroeg:

„Wat is A?”

„A”, zei Zuster Doldrum, naar het prentje kijkend, „A” is een Aapje, dat —”.

„Halt”, zei Horace Wilberforce, bevelend. „Dat is een dier op het prentje. Waarom zeg je dat niet?”

„Het is een dier en een aapje”, zei Zuster Doldrum overredend. „„A” beteekent alle twee”.

„Dat is 'n dwaasheid”, zei hij. „A” is maar één letter. Eén ding kan geen twee beteekenissen hebben. Waar dienen letters voor?”

„Om ons te leeren lezen — je weet, letters vormen woorden”.

„Wie heeft letters gemaakt?” luidde de volgende vraag.

Dit ging heelemaal het verstand van de arme Doldrum te boven. Zij had letters geleerd en bijeengevoegd en was grootgebracht volgens de vastgestelde regelen der opvoedkunde, maar wie letters had uitgevonden of het eerst op het idee was gekomen geluiden in een zichtbaren vorm vast te leggen, dat kon ze niet zeggen.

„Och, liefje, wat komt dat er nu op aan?” antwoordde zij. „Ik denk dat heel knappe menschen op dat idee zijn gekomen. Je begrijpt, zonder letters konden er geen boeken zijn”.

(Wordt vervolgd)

HAAGSCHE BOSCH. DE GROOTE VIJVER

HET HAAGSCHE BOSCH

DEZE lustwarande van den Haag, nog altijd een der fraaiste gedeelten der Hofstad, is meermalen met algeheele vernietiging bedreigd. En dit geschiedde niet alleen door wind en storm, droogte of watersnood, neen, de natuurelementen dreven zelfs minder boos spel met 's-Gravenhage's trots, dan de omwoners zelf! ☒ Tweemaal stond het Haagsche Bosch op de lijst van geheele verdwijning. ☒ De eerste maal waren het de Heeren Staten van Holland met den Prins van Oranje Willem de Eerste aan het hoofd, die „door noot en uyt gebrek van geld besloten hadden, niet alleen het hout gewasch van 't selve Bosch, maar ook de grond van dien te verkopen". Het was inderdaad een barre tijd dien de stad den Haag in het jaar 1575 doormaakte. De oorlog had schatten verslonden; er was groot gebrek aan contanten en toen de soldaten in het Noorderkwartier aan het muiten sloegen om zich zelf aan soldij te helpen, besloten de Staten een commissie in het leven te roepen, die molens, landerijen, gebouwen en bosschen, renten, pachten etc. verkoopen zou. Onder die gebouwen en bosschen behoorden onder anderen twee monumenten van den Haag, de Kloosterkerk in het Voorhout en het Haagsche Bosch. Beider ondergang werd voorkomen door de Haagsche magistraat, die smeek-schriften aan den Prins en de Staten zond ter behoudenis van haar kerk en haar bosch en het is eigenaardig hoe bij deze demonstratie het nuttigheidsargument op den voorgrond werd geplaatst, evenals dat nu in onzen tijd nog geschiedt als wij voor het behoud van een of andere mooie plek moeten pleiten. „Als de grachten gedempt worden zal de gezondheid geschaad worden, als de boomen geveld worden zal de grond uitdroogen!" zoo heet het in onzen tijd. Welnu, als de Kloosterkerk gegeslecht wordt, schreven de Hage-naars in 1575, zullen „de Knoeterdijck en 't geheele Voorhoudt, door de demolitie van 't voorschreven clooster, vlack

op de Noord ende Westewind leggen" en als het Bosch omgehakt wordt, zal het „deerlijk verarmde vleck nog armer worden, de vernieling zou tot „verderf zijn van alle de Godshuizen, als de welke op veele huizen daar insttaande, Renten en onderpanden te spreken hadden, welke huizen voorts geheelijk vervallen en vergaan zouden, wanneer het gemelte Bosch vernietigt zoude werden . . .". ☒ Het verzoekschrift werd ondersteund door andere Steden en bekrachtigd door zekere aanbiedingen tot vrijkoop, zoodat het volgend jaar de onderhandelingen tusschen de Haagsche overheid en de Heeren Staten de z.g. „acte van redemptie" in het leven riepen, waarin verklaard werd dat „'t voorszeyde Bosch ende Warande van den Haghe sal blijven geredimeert ende geaffecteert, dat men 't selve tot geenen tijde, uyt wat saecke van necessité oft noot 't selfde soude mogen geschieden, en sal mogen vercoepen omme off te houwen ofte doen offhouden ten behouwe van de gemeene Saecke ofte andersints . . .". ☒ Tegenover deze tegemoetkoming van de zijde der Staten, diende er ook een van die der Haagsche bevolking te komen en er werd der burgerij een soort hoofdelijken omslag opgelegd tot het bijeen brengen van een som die door de Staten geesicht werd. Dat de gelden echter niet al te gemakkelijk bijeen kwamen, bewijst alweer een soort plakkaat dat 30 April 1576 werd afgelezen en dat luidde: hoe „eenige van de voorszeyde burgeren in gebreecke blijven op te brengen ende te betaelen heurluyder penningen, volgende heurluyder willich consente, gedragen voor de redemtie van Haeghebossche alhier", waardoor „grootte desordre dreigde te ontstaan „ende het voorszeyd Bosch weder te setten in groeten hasard, tot groot naedeel van dengeenen, die heurluyder penningen goet willichlicken opgebracht ende betaelt hebben gehad". De nalatigen betalers werden met inkwartiering bedreigd: „oplegginge van sol-

HAAGSCHE BOSCH. AAN EEN DER VIJVERS

daeten" een maatregel die niet aanlokkelijk schijnt geweest te zijn, want ondanks den berooiden toestand waarin velen verkeerden, bleef het Bosch behouden. ☼ De Hagenaars hebben het offer gebracht en dat nog wel terwijl in hetzelfde jaar een „ontzettende" aardbeving en storm het vlek teisterde en vele gebouwen en huizen in puin lagen. ☼ Zou het met het heerlijke Bosch gegaan zijn, zooals het dikwijls met een geliefde zieke geschiedt, die voor ons behouden bleef? Van dien tijd af aan werd alle zorg besteed aan het onderhoud van de lustwarande. Er werden paden aangelegd zoowel voor ruiters als wandelaars, bewakers aangesteld „omme in 't voorzegde Bosch waar te nemen zeeckere dieven, want de houtdieverij tierde er welig. Geheele gezinnen toch, togen er des nachts op uit om de zwaarste boomstammen naar huis te sleepen en onder de stroopers bevond zich zoowel de „gemeene man" als de adel! Daar diende dus een einde aan te komen. Van ouds her was het Bosch een geliefd jachtterrein. Er was veel groot en klein wild, herten, hinden en reeën, fazanten, snippen, hazen en konijnen, die reeds ten tijde van Graaf Willem en Jacoba van Beieren de omwoners en jagers lokten. Die bewakers zullen wel geen gemakkelijke taak hebben gehad, want het Bosch strekte zich te dier tijde zeer ver uit. Het naderde de stad, of liever „het vleck" tot waar nu de Denneweg loopt en had zijn hoofdingang, de voor- of Westpoort, waar thans de Schouwburg staat. De oostpoort bevond zich waar later het Boschhek verrees. Niet al te ver van de hoofdpoot hadden twee kapellen gestaan, een ter hoogte van het Wachthuis (waar nu de boschbrug is) en het andere op die van het Boschwachtershuis. In deze kapel, die het langst bleef bestaan woonde een kluizenaar, waar zooals de legende wil de bewuste dieven en stroopers boete kwamen doen. Zij heette de St. Athoniskapel, maar de boosdoeners uit den tijd van Willem den Eerste misten dezen aflat en ontkwamen niet zoo licht meer aan de rakkers van den Schout. Behalve de bemoeienis voor dit gespuis, had men ook nieuwe

zorg voor den aanplant. Oorspronkelijk had het Bosch grootendeels bestaan uit Elzen en Berkenhout. Het was ook zeer heuvelachtig en tegelijk bezat het uitgestrekte moerassen. Zonder twijfel was het van een geheel andere schoonheid dan thans. ☼ Als Gravinne Jacoba er met haar hofstoet heentog, om op haar geliefde plek, het Jacobaprieel, te spelemeien, zullen de paarden wel niet met lossen teugel langs uitgestrekte lanen hebben gedraafd of onder de schaduw van hooge beuken aan de hand der schildknapen hebben uitgerust. Het Bosch had een lichte begroeiing en van zelf moeilijk begaanbare wegen, en ook later in den stadhouderstijd waren de beuken en eiken nog jong. Er werd daarom voor een nieuwen aanplant gezorgd. Er kwamen Eiken uit Noordbrabant, Beuken uit het Gooi en den Haarlemmerhout, Popels uit Loosduinen en Linden uit Brugge. Het water werd geleid tot een beek, die hier en daar kleine vijvers vormde en de Veengronden werden uitgegraven. Aan den Bezuidenhout echter waar het drassig bleef, onderhield Prins Maurits vooral de jacht op herten en hinden, totdat tenslotte Amalia van Solms het Bosch een nieuw aanzijn en nieuwe beteekenis gaf door den bouw van het „Prinsehuis", het latere „Huis ten Bosch", waarvoor de grond reeds gekocht was bij het leven van haar vorstelijken gemaal en welke omschreven werd als: „eene parthye van seeckere elstackere, weye, alleye ende wildernisse, gelegen op 't oosteynde van 't Haagsche Bosch". ☼ De verrijzenis van dit paleis in het Bosch gaf dadelijk aanleiding tot den aanleg van nieuwe wegen en paden, ook aan de buitenzijde en zoo kreeg het Bezuidenhout zijn eerste boombeplanting. Het Bosch was inderdaad een betere toekomst tegemoet gegaan. ☼ En toch zou er een eeuw later weder sprake zijn van uitroeiing! In het jaar 1795 deed een Nederlandsch afgevaardigde bij de Nationale conventie het voorstel: „Om het Bosch uit te roeien, het hout te gelde te maken en den grond bruikbaar te doen maken tot het voortbrengen van aardappelen, knollen, peeën enz.". Dit voorstel is werkelijk in overweging genomen, er

waren dus Droogstoppels genoeg die aan „aardappelen en peeën de voorkeur gaven boven de woudreuzen die nu hun kruinen ten hemel hieven en de trots waren geworden van het „vlek” den Haag, maar de aardappelliefhebbers waren gelukkig te klein in aantal en wederom werd tot behoud van het Bosch besloten. De 19de eeuw zette de kroon op het werk door het graven der twee groote vijvers. — Wie, die nu staat op de brug tusschen de vijvers in, en geniet van de groote rustige schoonheid dezer boschspiegels, zou niet een stille dankbare gedachte willen wijden aan hen die voor ons Haagsche Bosch in de bres sprongen, die offers brachten zooals in 1576, offers die werkelijk zwaar waren in die bange tijden; aan anderen die moed en kracht hadden tegen een dor materialisme te velde te trekken als waarvan de afgevaardigde blijk gaf? Het Haagsche Bosch is, vooral daar bij de vijvers nog immer van een grootsche rustige schoonheid, al zijn er helaas nog maar weinig lanen en laantjes waar het stadsrumoer onhoorbaar is, en werd het in den loop der jaren door vele stormen geteisterd zooals weinige bosschen in ons land. Daar, bij de vijvers, buigen nog altijd de elzen en wilgen hun loover over het water, daar, in den herfstmorgen, hangen de gouden-prieelen boven de blanke eendjes en zwanen die op de kabbeling drijven, daar, in het voorjaar, rijzen nog de roode beuken in al hun pracht en weerspiegelen zich in het donkere nat en duizende anemonen dekken er den malschen grasgrond. Wat dit bosch al beluisterd heeft, zal waarschijnlijk alleen benaderd worden door den dwalenden Hagenaar die deze schoone plek liefheeft.

M. C. VAN ZEGGELEN

DE FÆROER

IV. LANDBOUW EN VEETEELT

WAT Dicuil in 825 van de Færøer zeide, dat ze door tallooze schapen en zeevogels bevolkt waren, dat kan nu, 1100 jaar later, nog gelden. Behalve de visch in den omgevenden oceaan, zijn de schapen en de vogels de belangrijkste en voornaamste bron van inkomsten der eilanden. De landbouw speelt een nauwelijks noemenswaardige rol. Van de 1400 KM² oppervlakte, die de Færøer beslaan, is de helft onbruikbaar als akker of weide; het is onvruchtbare rotsbodem, dikwijls tot hoog bij de toppen met mos bedekt, dat in het vochtige klimaat hier het donkere gesteente met een glinsterenden frisch groenen

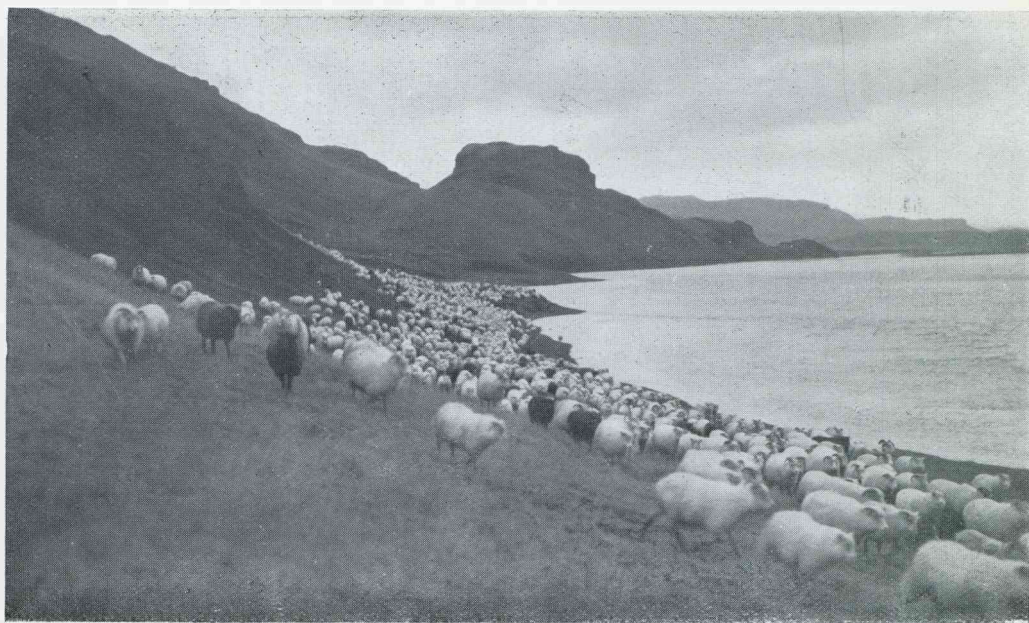

Foto Leo Hansen

HET VERZAMELEN DER SCHAPEN

mantel bekleedt, of het is moerasbodem. De andere helft van het oppervlak echter is met een zeer voedselrijke humuslaag tot op 1 meter diepte bedekt, die natuurlijk hoe langer hoe meer afneemt, hoe hooger men op de bergen komt, maar een door het klimaat begunstigen, zeer weligen grasgroei mogelijk maakt, zoodat men van de Færøer met evenveel recht als van Ierland van de „groene eilanden” zou kunnen spreken. Wat een eigenaardige bekoring dit groene kleed aan het overigens zoo harde, vaak sombere landschap geeft, kan men zich wel voorstellen. — Eigenlijk bebouwd zijn ongeveer 2½ % van de geheele oppervlakte der Færøer, en de reden hiervan ligt voornamelijk hierin, dat alleen de kusten bewoond zijn. Ook vereischt de bodem, die door het steeds dalwaarts sijpelende water licht zuur wordt, een zeer bijzondere zorg, om een enigszins loonende opbrengst op te leveren. Slechts in de onmiddellijke nabijheid van hofsteden en nederzettingen bevindt zich het bebouwde land. Als men bij helder weer tusschen de eilanden door vaart, is gemakkelijk al van verre te zien waar een nederzetting is — ook al zouden de gebouwen nog achter een rotspunt verscholen zijn. Dicht bij het strand, aan den voet van den rotswand, zien we namelijk midden in het grasland een groote, door een steenen muurtje ingeperkte vlakte van frisscher groen dan het omringende land. Dat is de zoogenaamde „böur”, het bij de hofstede behorende bebouwde land, afgeperkt door een muurtje om het te beschermen tegen de weidende dieren, terwijl het onbebouwde land, de „hagi”, de weide voor de schapen en het rundvee,

zich naar alle kanten tot op de bergen uitstrekt. Slechts een klein gedeelte van den grond in den „böur” is met koren — voornamelijk gerst, aardappels en knolvruchten bebouwd, de rest met gras voor wintervoer. De naam „böur” wijst er op, dat er daar waar zich een nederzetting vormde, oorspronkelijk maar één hofstede was, m.a.w. het grondbezit van die ééne hofstede is door erfenis of verdeling in stukken gedeeld. Nu heeft een grondbezitter een groot aantal kleine, zeer verspreid liggende landperceelen in een „böur” — de akkers zijn meestal niet meer dan 3—4 Meter breed —, zoodat rationeele landbouw door de bezitters niet kan worden uitgeoefend. Geen grondbezit, als een geheel bijeenliggend, is grooter dan dat er een paar koeien op gehouden kunnen worden. Daarom zijn de eigen-

HAAGSCHE BOSCH. DE HERTENKAMP

geërfde boeren, de „odals-bóndi”, er zeer slecht aan toe, terwijl de „koningsboeren” die een aan den staat behorende hofstede in erfpacht hebben, in grooteren omvang landbouwbedrijf uitoefenen, omdat het landbezit van zulk een „koningshofstede” ongedeeld is en blijven zal. Ook de „hagi” is meestal in verschillende deelen verdeeld, die bij verschillende akkers in den böur behooren. Vestigen zich bij voorbeeld op een goede handels- of landingsplaats nieuwe families, dan krijgen die geen aandeel aan den „hagi”, en kunnen dus geen koeien en schapen houden, tenzij zij landbezit in den böur door koop verworven hebben. — De akkerbouw geschiedt op zeer primitieve wijze, het land wordt nog voor een deel met de spade bewerkt, waarmee de Færing het gras van het stuk land dat hij bijvoorbeeld voor koren gebruiken wil, losmaakt, in quadratische stukken snijdt en omgekeerd op de te voren gemeste aarde legt. Op deze omgekeerde grasplakken strooit hij dan het zaad, hakt de grasplakken fijn en klopt het geheel met een aan een stang bevestigd plankje. Twintig weken heeft de gerst op de Færøer noodig om rijp te worden, als ze ten minste rijp wordt, en begin October wordt ze geoogst, terwijl de ook zelden verbouwde haver bijna nooit tot rijpheid komt. Dat bij zulke moeilijkheden van klimaat en bodem de landbouw bijna geen rol spelen kan, is wel te begrijpen. De korenoogst immers blijft dikwijls illusoir en het verbouwen van koren heeft dikwijls geen ander doel dan den lateren

grasgroei te vermeerderen en te verbeteren. ☒ Ook de veeteelt speelt geen bijzondere rol. De ongeveer 4000 koeien weiden 's zomers op den hagi, 's winters houdt men ze in den stal, die meestal klein, vochtig en donker is. Hier worden ze uitsluitend met hooi gevoederd, en als dat er niet meer is, met „gedroogde visch”, het voornaamste voedingsmiddel van de Færingers. Dat ze heel mager zijn en bijna geen melk geven spreekt vanzelf. Men brengt ze daarom zoo vroeg mogelijk in het voorjaar weer op de weide, op den hagi. ☒ Daar op dien hagi bevinden zich 's zomers en 's winters ook de kleine Færosche paardjes. Ze zijn iets meer dan 1 meter hoog; ze kunnen het lang uithouden en zijn goede klimmers evenals hun IJslandsche broertjes, voor werk worden ze echter weinig gebruikt. Het gebrek aan wegen, de moeilijkheden van het terrein in het algemeen, maken dat men er de ware diensten niet van kan hebben. Bovendien duurt het soms lang, wel eens dagen, voordat men ze buiten op de weiden gevonden en ingevangen heeft. Zoo sjouwt de Færing liever zijn lasten zelf en laat hun hun vrijheid, totdat hij ze misschien eens voordeelig naar het buitenland verkopen kan. Als ze bij geval eens voor transport van mest of zoden gebruikt worden, dan wordt hun een licht pakzadel omgespelt, aan beide zijden waarvan groote draagkisten of draagmanden hangen. Het aantal paarden op de geheele Færøer bedraagt niet meer dan ongeveer 600. De schapenteelt echter, waarnaar de eilanden hun naam gekregen hebben, is een van de belangrijkste middelen van bestaan van de Færingers. Van 100 tot 150.000 schapen komen voor bij deze bevolking van 25.000 menschen — wel een bewijs van de groote beteekenis van de schapenteelt voor de eilandbewoners. Gewoonlijk zijn de schapen gemeenschappelijk

eigendom van de bezitters van een hagi, zoodat de opbrengst van den wolverkoop en de voor de slacht bestemde dieren verdeeld wordt in dezelfde verhouding als het bezitaandeel in den hagi. Daar de schapen 's zomers en 's winters buiten loopen en hun voedsel zelf moeten zoeken, zijn ze zeer schuw en half wild. Gemolken worden ze nooit. Ver het land in kan men reusachtige schapenkudden aantreffen, die, vredig grazend, uit de verte een wit golvend meer gelijken. Krijgen ze echter den vreemdeling in het oog, dan komt er storm op het meer, de witte golven komen in woeste beweging en heel de menigte gaat in wilde vaart op de vlucht. Op de steilste hellingen en rotsen ziet men ze grazen en hun gemè wordt ons een vertrouwd geluid. Op den kleinen Dimon heeft tot eenige tientallen jaren geleden een geheel bijzondere schapensoort bestaan, een afwijkend ras met zwarte, zeer korte; lange sprongen konden ze maken en ze hadden de eigenschap der katten, steeds weer op hun pooten terecht te komen; men vermoedt dat het een mengras was van schapen en geiten; volkomen wild waren ze, vangen kon men ze niet, ze moesten geschoten worden. Nu zijn ze helaas uitgeroeid, een opgezet exemplaar bevindt zich in het Kopenhaagsche Zoölogische Museum. ☒ Een groote pret is het, als de schapen twee keer per jaar door de herders, de dorpsjeugd en een menigte honden dalwaarts gedreven worden, naar de kooien, die zich meestal dichtbij zee bevinden.

Van den steenen kooimuur af strekt zich gewoonlijk een lange arm tot aan den hagi uit en daarlangs kunnen de schapen dan gemakkelijk naar de kooi gedreven worden. Een dolle jacht met veel gemè en geblaf en geroep en geschreeuw! Als wit schuim van een wilde beek die in een bassin stroomt zijn de schapen die in de kooi samengedreven worden. Een feestelijke gebeurtenis is het voor de bevolking, — maar niet altijd louter vreugde, omdat vaak, bij het samendrijven van heinde en ver van de rotsen, een schaap of ook een al te vermetele jonge man het leven laten moet. Met Sint-Jan worden de schapen verzameld om geschoren te worden, d.w.z. gewoonlijk wordt de wol met de handen uitgetrokken. Dit klinkt barbaarscher dan het is, want tegen dien tijd heeft de nieuwe wol zich al gezet en de oude, tegen de 30 cM lange wol, zit nog maar zeer los en kan zonder bepaalde pijn

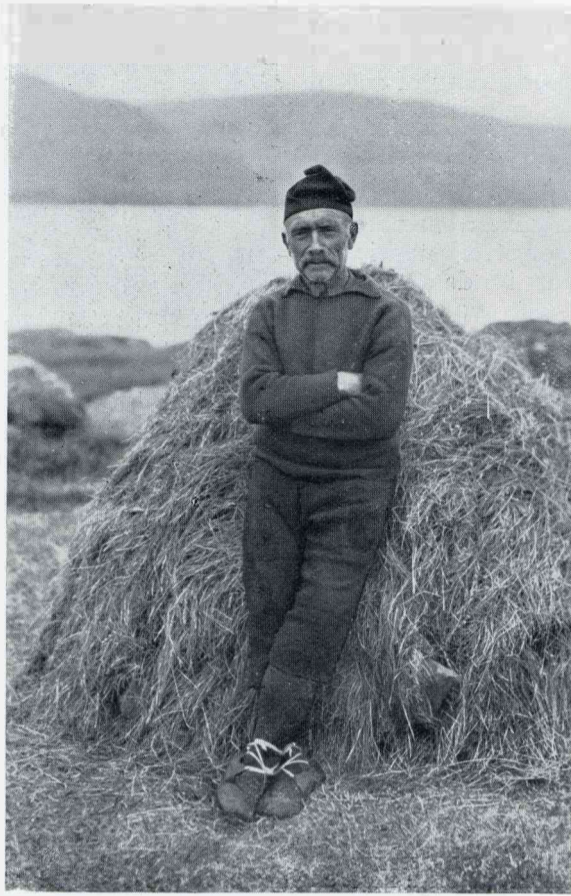

Foto Leo Hansen

FÆROSCH E BOER VAN HET EILAND KOLTER

Foto Leo Hansen

FÆROSCH PAARD

verwijderd worden. Bij de verzameling in den herfst worden alleen de voor de slacht bestemde dieren uitgezocht, de wol wordt den schapen met het oog op den komenden winter gelaten. Toch komen ondanks den zachten winter op de Færøer — de golfstroom gaat langs de kusten en er waait meest zuidelijke wind — iederen winter en ieder voorjaar heel wat schapen om doordat ze verhongeren, insneeuwen, verdwalen of van de rotsen storten. Is de winter zeer streng of zetten de voorjaarsstormen met plotselinge vorst en sneeuw in, dan moeten de menschen in het dal de schapen en vooral de jonge lammeren te hulp komen. Uit een statistiek van 1913, die ik juist bij de hand heb, blijkt, dat in de eerste 5 maanden van dat jaar 8947 schapen en 10823 lammeren omgekomen zijn bij een stapel van 99.900 stuks. In de strengste wintermaanden worden de schapen weliswaar in den bôur gedreven, om daar voedsel te zoeken, — een maatregel die, naar men denken kan, niet zeer gunstig is voor den akkergrond. Veel wol natuurlijk leveren zooveel schapen op. In den Katholieken tijd wordt gesproken van een afgifte van 320 centenaars wol per jaar aan den bisschop. In de avonden van den langen winter wordt ze verwerkt, eerst door de mannen of vrouwen gekaard en dan gesponnen, wat op de Færøer door de mannen gebeurt, — waarschijnlijk omdat ze een eigenaardig spinnewiel gebruiken met een groot rad van ± 1 Meter doorsnede, dat met de hand in beweging gehouden wordt, — een arbeid die voor de vrouw te inspannend zou zijn. Het meeste zoo verkregen wolgaren wordt op de Færøer zelf verwerkt; de vrouwen breien er druk, 's wintersavonds, maar ook, als ze naar de veeweiden op de bergen gaan, soms een urenlange tocht. Kousen, wanten, vesten en sweaters maken ze en de meeste „Ijsslandsche" sweaters die in den handel zijn, zijn door de Færøsche vrouwen van Færøsche wol gebreid in Færøsch patroon. Merkwaardige namen dragen die patronen: heele en halve ster, huisgevel, kattenneus, ganzenoog. De natuurlijke verfstof, die de wol de mooie sterke kleeren geeft, wordt verkregen uit verschillende bladsoorten, wier en mos.

F. WASCHNITIUS

VOORJAARS-VLEUGJES

EERST twee dagen Noord-Ooster, zoo koud dat de heesters 's morgens 'n ruige witte jas hadden, toen liep de wind om, Noord-west met, zooals het hoort om dezen tijd, dikke mist en nevel, 's morgens weer 'n halve streek verder en het werd Zuid-west met dik zoet water, toen nog 'n streekje verder en het werd Zuid, nog 'n half streekje bijloopen en we waren er! De wind „zat" Zuid-oost! dat noemen de boeren hier in Mei, als de beesten in het land zijn, de „butter-hoek", van dien kant moeten we het met 'n goeie maand hebben, in dien hoek zitten de beroemde zeven zomersche dagen! 't Is nu pal Zuid-oost met stralenden zonneschijn en 'n zwak, bijna warm briesje, licht blauwe hemel waarin hier en daar kleine witte wolkjes, luchtig, los drijven . . . we hebben 'n echt vleugje van wat er straks gebeuren gaat. Straks! want we zijn er nog lang niet. De sneeuw-klokjes zijn geen voorjaarsboden, die zijn er al uit als we Maria-Lichtmis hebben, dat de ribes al aardig knopt en de pirus

Foto Leo Hansen

HERDERS HEBBEN EEN LAMMETJE UIT DE SNEEUW
UITGEGRAVEN EN VOOR BEVRIEZEN BEHOED

japonica al met 'n paar helder roode bloemetjes prijkt, hebben we begin Maart meer gezien, ook dat de kornoelje al begint te geelen. Dat al rekenen we niet tot de eerste verkondigers van „de blijde boodschap" Maar de boodschap is al gebracht, door anderen! De rhabarber kwam al heel vroeg het nieuws vertellen, tusschen het verdorde loof van vorig jaar zijn er al de eerste zalmkleurige uitloopers, nog 'n paar dagen en het licht-rose wordt donkerrood met 'n licht groen hart, de komende bladeren. Achter 'n dikken molshoop schulde al 'n madeliefje, povertjes nog, maar het was dan ook de allereerste. Dat zijn al twee vroege verkondigers van „das ewig Neue". De andere boodschappen kregen we uit de lucht! 'n Paar dagen geleden kwam er een zwerm over het land strijken, niet zoo groot dat het geruisch van de duizende wiekende vleugels hoorbaar was, maar toch 'n zwerm van eenige meters in het vierkant. 't Waren kieviten, hier kieviten genaamd. Daar blijven er hier de noodige in het polderland hangen; dan krijgen wij weer het schitterend cirkelen en duikelen om en door elkaar, de vrijage in de lucht! Met 'n paar weken begint hier alweer het rapen en dan verdient 'n handig raper weer gauw 'n aardig daggeldje. De kievit-nesten zijn z.g. grondnesten, open en bloot, zonder de minste of geringste bedekking, van bouwen is geen sprake, achter 'n graspolletje of tegen 'n uitgezakt greppelkantje is al mooi genoeg voor de kievit. De eitjes rusten op het vaal-groene gras, nooit meer dan vier en altijd met de punten tegen elkaar. 'n Goed raper ziet aan het cirkelen waar het nest ongeveer te vinden is, opzoeken is alleen scherp uitkijken want die vaal-kleurige eitjes zijn tusschen verdord gras en hooisprietjes niet gemakkelijk te ontdekken. Leeghalen zal 'n raper, die zijn volkje kent, nooit doen, van de vier stuks blijft er altijd één eitje als lok voor het wijfje in het nest; er zijn er die de vier stuks meenemen en een fop-ei deponeeren, maar 'n goed raper verstoort niet gauw een nest, hij laat een eitje op zijn plaats. Blijft het legsel compleet, dan gaat de kievit al heel gauw zitten ook. Bij de kieviten en hun stamgenooten, de strandloopers, begint het familieleven al heel vroeg, dat hebben zij gemeen met de lijsters en merels. Van dit soort overblijvers hebben wij er hier genoeg, ik heb er acht die bij ons hun winterkwartier hebben opgeslagen. Zij zijn denkkelijk hier geboren en dan blijven zij doorgaans in de buurt als zij niet verjaagd worden en als er natuurlijk 's winters wat te halen valt. Voor de moeite van het voeren zijn wij nu al rijkelijk beloofd! Gisteren zat de geelgebekte zanger, in zijn dof-zwarte pak, al repetitie te houden van zijn avondliedje. De lijster is de allereerste voorjaarszanger, hij brengt de blijde bood-

Foto Leo Hansen

BOERENHOFSTEDEN MET DEN „HAGI" OP DEN ACHTERGROND EN DEN
BEKENDEN FÆROSCHEN NEVEL

BROEDENDE MEREL

schap op zijn manier en zorgt trouw voor het eerste voorjaars-vleugje. Van alle zangers in heester en struik en boom is hij 's morgens de eerste en 's avonds de laatste, als de zon dalende is en de hoge boomkruinen in de laatste stralen rood-goud gloeien zingt hij zijn avondlied. „Ihm war der Schnabel hold gewachsen” zegt Hans Sachs, de Nürnberger Meistersinger. Het wonderliedje dat mijn lijster zingt is meer dan „hold”. Het is zuiver en puur, helder als glas, mild van toon en bovenal zoet-vloeiend. Mijn genoegelijke fluitter zingt vandaag niet voor mijn plezier! hij loopt al op vrijers-voeten! hij is er van dit jaar vroeg bij. Met zijn zoet gekweel probeert hij de donker-bruine dame te bekoren die onder zijn boom in het gras aan het scharrelen is. C'est le temps de s'aimer! 't Duurt er niet lang meer of zijn familielevens begint weer, als het tegen half Maart loopt moet het nest klaar zijn. Het huisgezin bij de lijsters en merels begint vroeg en duurt lang. Twee broedsels is regel, soms zelfs drie. Bij het nestbouwen openbaart de lijster een zeldzame zorgeloosheid, of is het evenals bij de zwaluw een overgroot vertrouwen in de omgeving? Het nest is meestal dicht bij den grond, anderhalven meter hoog van den weg af, in 'n hulst of 'n andere overblijver en dan niet verborgen, achter twijgjes en takjes, maar open en wel; aan veiligheid denkt de lijster blijkbaar niet, met het treurig gevolg dat de rondsluipende [katten 'n gemakkelijke vangst hebben. Ik heb wel lijsternesten gevonden in de gaffels van hoog hout en ook wel in de dikke klimop, maar doorgaans is het nest voor het grijpen. Schuw zijn ze hier niet, vorig jaar heb ik het zoover weten te krijgen dat ik het nest, met de jongen er in, met de hand kon bereiken. Toen ik den eersten keer kwam kijken liet de beschermer, die op uitkijk zat, zijn waarschuwend signaal hooren en vloog het wijfje het nest af. Den tweeden keer ging het beter, toen ik dicht bij was imiteerde ik, zoo goed en kwaad als het ging, het bekende liedje van haar heer en gemaal . . . de merel luisterde, het kleine kopje ietwat gebogen, wipte op den nestrand, toen in den top van de hulst en begluurde mij. Die hoge, donkere gestalte was haar niet onbekend, die had zij bij de voerplaats meer gezien . . . er klonk geen alarm-signaal, ze wipte 'n takje lager, toen op den nestrand . . . keek nog eens rond en geen onraad ziende dook zij weer rustig op het nest. Nadien kon ik, bedaard natuurlijk, naderen, al gauw raakte zij aan mijn verschijning gewend, ook toen het druk heen en weervliegen bij het voeren begon. ☒ Mijn levenslustige zanger, die het voorjaar in zijn bol heeft, zit zich in het zonnetje te koesteren en charmeert met [zijn zoet liedje zijn donker-bruine vriendin, die blijkbaar al onder den indruk is gekomen van het liedje van verlangen! Net zoo was zij bezig met 'n paar dorre takjes, de bast was al los getrokken, zij trok de pluizerige ve-

zeltjes uit elkaar, keurde het zeker als mooi droog binnenwerk [voor de woning . . . maar even daarna liet zij de pluusjes weer vallen, 't was haar zeker nog wat te vroeg, al merkte zij wel dat haar vrijer er anders over dacht! Breeduit met gespreide vleugels en uitgeplooiden staart zeilt de verliefde zwartrok uit zijn boom dicht bij haar in het gras. Invitation à la valse? 't schijnt wel zoo! Samen vliegen zij de doornhaag over naar het elzenboschje. Inspectie houden waar met 'n weekje misschien al het nieuwe huis gebouwd zal worden. In de buurt blijven zij zeker en vast, het zijn standvogels geworden. De zwarte zanger met zijn geel-gouden snavel heeft hier 'n stuk van den tuin gepacht, zijn pacht betaalt hij met goud, want zijn eerste gezang in het voorjaar is goud waard voor wie ooren heeft om te hooren.

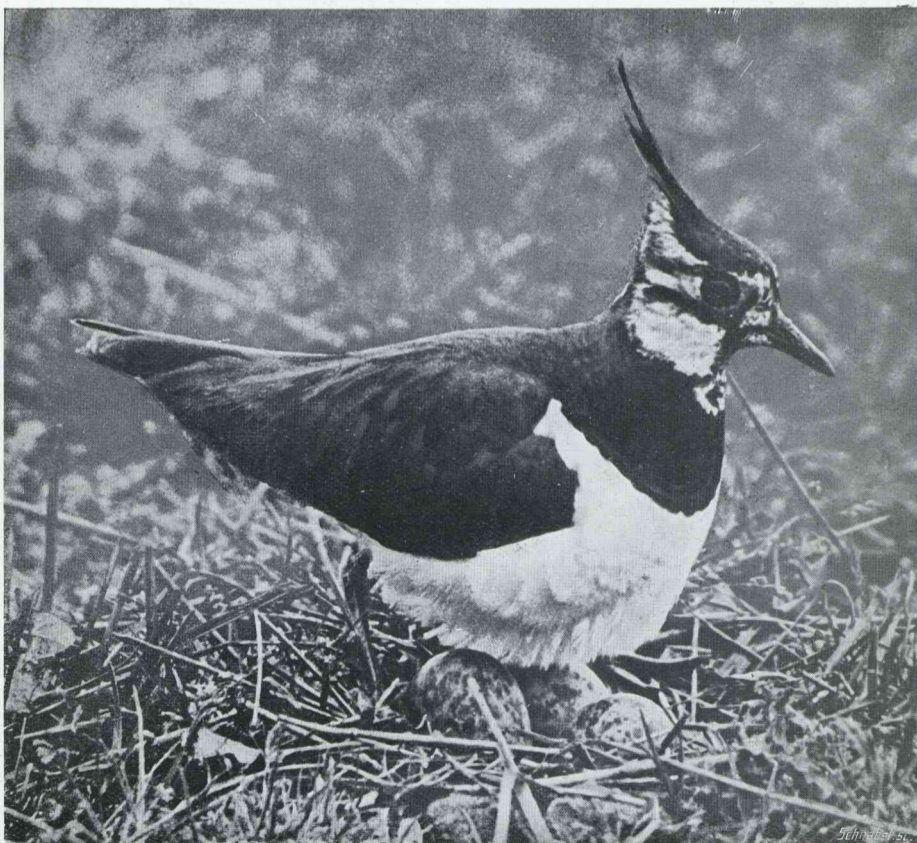
WILLEM STUMPF

De „Hofkapel van het Oostersch Venetië”

BOVEN een verhandeling over een buitengemeen poëtisch onderwerp behoort nu eenmaal een min of meer metaphorische titel te prijken, vandaar, dat ik mij van de omschrijving „Het Oostersch Venetië” bediende, alhoewel de naam „Bangkok” ter onmiddellijke oriëntering van menigen lezer wellicht doelmatiger ware geweest. Buitendien was de verleiding om mij in bloemrijke taal uit te drukken in dit geval wel héél sterk, aangezien ik slechts een greep behoefde te doen uit een gansche reeks dichtelijke benamingen, waarmede men in oude en nieuwe literatuur de sprookjesachtige hoofdstad van „Het Rijk van den Witten Olifant” (men ziet het: over Siam schrijven is inhaerent aan het overdrachtelijke!) — welbeschouwd tot vervelens toe! — pleegt aan te duiden. Ook het woord „Hofkapel” mag feitelijk niet volkomen „linea recta” heeten, doch ieder, die Bangkok bezocht heeft, weet terstond, dat ik hiermede den paleistempel „Wat Phra Keo”¹⁾ bedoel en hij, wien dat groote voorrecht nimmer te beurt viel, is er door deze woorden reeds mee in kennis gesteld! Eigenlijk is het evenmin juist, van „den paleistempel” te spreken, immers, de „Wat Phra Keo” bestaat uit een complex van vele grotere en kleinere tempelgebouwen, hooge en lage torens, binnenplaatsen, terrassen, beelden, enz. Het schoonste overzicht er van geniet men reeds oogenblikkelijk bij het betreden van het koninklijk paleis

KIEVITSNEST MET EIEREN

KIEVIT BIJ HAAR NEST

namelijk na de hoofdpoort — een onderdeel van den 1300 Meter langen, het geheel omringenden muur — onderdoor te zijn gegaan: men bevindt zich dan op een ruim voorplein en aanschouwt den „Wat” ter linkerzijde. ☞ Alvorens met U in gedachten een wandeling door dit merkwaardige „dorp” — een ware aaneenschakeling van Boeddhistische kunstgewrochten — te gaan ondernemen, wil ik eerst enkele woorden wijden aan zijn geschiedenis: De eerste „Rama” der roemruchtige „Maha-Chakkri-Dynastie” stichtte bij zijn troonsbestijging — in 1782 — de hoofdstad Bangkok²⁾ en leidde drie jaar later de inwijdingsplechtigheden van den, inmiddels op het terrein van het koninklijk paleis verzezen „Wat Phra Keo”. Wegens velerlei omstandigheden kon tijdens zijn regeering aan de uitvoering van verscheidene belangrijke onderdeelen van het zoo grootsch opgezette bouwplan geen gevolg gegeven worden en geschiedde dit slechts gedeeltelijk onder zijn naaste opvolgers. Voorloopig werden slechts de hoofdkerk en de hierbij afgebeelde boekerij volkomen afgewerkt en bleef het daarbij, vele, vele jaren lang. Totdat Siam’s onvolprezen koning Chulalongkorn (Rama V) den 23sten December 1879 de plechtige gelofte aflegde, het door zijn voorvader aangevangen werk te zullen voltooiën. Reeds in Januari begon men met den arbeid, die 2 jaren, 3 maanden en 20 dagen onafgebroken voortduurde: juist op den herdenkingsdag van het honderdjarig bestaan der hoofdstad, leverde de beminde vorst het kunstgewrocht, gelijk we het nu kennen, af als een kostbaar bezit voor tijdgenooten en nageslacht. ☞ Thans willen we het tempel-terrein betreden en richten we allereerst onze schreden naar de hoofdkerk. In een machtig, vierkant heiligdom — alle Siameesche tempels zijn in verband met de voorstelling, welke men zich oorspronkelijk van het heilal maakte, volgens een vierhoekig grondplan gebouwd — troont, al het overige daarbij in het niet latende verzinken, op een reusachtig, terrasvormig voetstuk de „Smaragd-Boeddha”: een van zeldzaam blauwgroen, doorschijnend

BANGKOK. TEMPELTRAP MET OP DEN ACHTERGROND EEN FRAAI „PHRAPRANG”

MERELNEST

jaspis vervaardigd Boeddhabeeld, dat in 1436 te Kiang Hai gevonden en na tallooze lotgevallen naar hier vervoerd werd. Tegen het einde der vorige eeuw heeft deze Boeddha — de voornaamste van het geheele rijk — voor korten tijd zijn eereplaats moeten verlaten: het was, toen men te Bangkok een inval der Fransche troepen vreesde en men de godheid ijlings naar het Noorden des lands in veiligheid bracht. Het beeld wordt in de verschillende jaargetijden met onderscheidene, zeer kostbare gewaden bekleed en het prijkt wellicht op zijn best gedurende de ceremonie van „Het Drinken van het Water der Trouw”, welke jaarlijks — eertijds twee maal per jaar — in deze gewijde ruimte plaats heeft. ☞ Ten Westen van den hoofdtempel verrijst de eveneens bij dit artikel in beeld gebrachte „Maha-Dusit-Prasat”, een door een kolosalen „Phraprang” — aldus noemt men zulk een prachtig bewerkten, suikerbroodvormigen toren — bekroond godshuis. Het is ingericht als mausoleum voor de leden van de Koninklijke Familie³⁾ en wordt eveneens ontsloten voor het verrichten der kroningsplechtigheden bij het aanvaarden der regeering door een nieuwen vorst. Geheel links op de afbeelding ziet ge een tempelvormig torentje met een ragfijne spits: het is een der zoogenaamde „Prachedi’s”, welke in ieder Siameesch tempel-complex in groote menigte aanwezig zijn en boven een heilig graf geplaatst zijn, of een relikwie in hunne fundamenteën verbergen en ook wel bij wijze van gedenktekens opgericht worden. Het zijn de „Dagoba’s” van Ceylon, de „Stoepa’s” van Voor-Indië. Voor deze „Prachedi” houdt een — in onze oogen! — allerzotst gezelschap bronzen en porseleinen dierenfiguren de wacht, trouwens, op onze wandeling over den glanzenden mozaïekvloer van den schaars beplanten tempelhof krijgen we er vrij wat van dat soort te zien en daarbij ook héél wonderlijke menschenfiguren met grijnzende gezichten. ☞ Door het veelvuldige gebruik diep-uitgesletten trappen en vaak hoog-oplopende terrassen voeren van het eene tempelgebouw naar het andere; prachtig doen hier en daar met smaak aangebrachte, met tropische waterplanten versierde bassins. Indien we alle bijzonderheden goed in ons willen opnemen, wordt er inmiddels héél wat van onze oogen gevergd: overal wordt de gloeiende tropenzon fel weerkaatst door het gouden spiegelmozaïek, de kleurige fayencetegels en het sneeuwwitte porselein; waarheen we den blik ook richten, allereerst is het één schel geblikker van goud, zilver, koper en van kleuren en nog eens kleuren. Fijntjes en teer, als muziek uit een sprookje uit de „Duizend-en-één-nacht”, klingen de aardige, overal langs de torentransen en de daklijsten der tempels opgehangen, zilveren klokjes in welluidende harmonie ☞ Ons laatste bezoek geldt een der schoonste en indrukwekkendste bouwwerken met een ranken, hoog in de lucht priemenden toren: den „Ho-Phra-Debbidon”, waar in een ontzag inboezemende ruimte de geweldige standbeelden der vroegere koningen opgesteld zijn. ☞ En thans verlaten we noode dit wondere, wondere sprookjesland, misschien zullen we nimmer meer in de gelegenheid komen, er weder te keeren. Doch we gevoelen ons daarvoor ruimschoots schadeloos gesteld door de gedachte, dat we van nu af aan een gelukkige herinnering rijker zijn geworden. A. W. FRANCKEN

1) Onder een „Wat” verstaat men een Boeddhatempel. 2) De vroegere, in 1767 verwoeste hoofdstad heette Ayuthia. Men vergelijk mijn artikel: „De goddelijke oorsprong der Siameesche Vorsten”, in „Buiten”, jaargang 1929, blz. 514 en 515. 3) De verassing heeft plaats op een uitgestrekt, open terrein in het noordelijke gedeelte van de paleisstad. Van te voren wordt het stoffelijk overschot in den „Maha-Dusit-Prasat” tentoongesteld.

BANGKOK. DE MAHA-DUSIT-PRASAT

De koning der vogels in de godenleer en in het volksgeloof

(Slot)

TOEN Heracles zijn boog greep en dien op den vogel richtte, verhief Periklymenes zich in allerijl tot ver boven de wolken, doch werd nochtans neergeschoten ☒ Volgens de Noorsche mythologie prijkte de Adelaar met den Wolf als symbool van den strijd vóór het prachtige „Walhalla” — de „Zaal der Gesneuvelden” — van Odin. Geregeld iederen morgen zouden door elk der 540 ingangen hier in „Gladshheim” — het „Verblijf der Vreugde” — gelegen zaal, niet minder dan 800 „Einheriar” — „Gesneuvelden Helden” — binnengetreden zijn om elkaar te gaan bestrijden. Des middags waren de geslagen wonden reeds genezen, zoodat allen zich vroolijk en wel onder praesidium van den Oppergod aan den disch konden vereenigen en zich te goed doen aan het spek van het wilde zwijn „Sáhrimmer” en de mede, die overvloedig uit de uiers van de geit „Heidrun” stroomde. ☒ Zoowel de oude Grieken en Romeinen, als de noordelijke volkeren, beschouwden den arend als de oorzaak van den wind. ☒ De Finnen geloofden, dat de aarde in den grijzen voortijd geheel met water overdekt was. Er bestond slechts één levend wezen en wel een reusachtige Arend, die op zekeren dag in den onpeilbaren Oceaan onderdook en er den aardbol uit te voorschijn bracht. Terstond werden de landen bevolkt met menschen en dieren, waarop de wondervogel in het niet verdween; hoe men ook zocht, hij werd nimmer weergezien! ☒ Weer andere noordelijke volken beweerden, dat de donder veroorzaakt werd door een grooten Arend met ontelbare jongen. De zware slagen werden den ouden vogel toegeschreven, terwijl de kleintjes 't gerommel en 't geratel deden hooren. Wanneer er tijdens een onweer onheil aangericht werd, kregen de ondeugende jongen daarvan steeds de schuld, de groote Arend ging namelijk te verstandig en met te veel overleg te werk! ☒ Eigenaardig genoeg, treffen we iets dergelijks aan in een oud verhaal, dat indertijd bij de bewoners van „Quadra” — het tegenwoordige eiland Vancouver, aan de Westkust van Britsch-Columbia — zeer geliefd was.

Hierin wordt verteld, hoe de machtige vogel „Toutoutch”, een Adelaar met een onmetelijke vlucht, boven die streken in de wolken verblijf hield en den donder teweegbracht door het slaan met zijn vleugels. De bliksem ontstond, zoodra hij zijn tong uitstak. In heel vroeger tijden leefden er zelfs vier van zulke vogels, die met elkaar in groote vriendschap verkeerden en zich voedden met walvisschen. — Op zekeren dag daagde de god der walvisschen — „Quawteah” genaamd — hen uit tot den strijd, waarin de vier arenden gezamenlijk op dit vreeselijke monster aanvielen en het, boven op zijn rug gezeten, door snavelhouwen trachtten te vernietigen. Quawteah dook echter eensklaps onder, zoodat drie der vogels jammerlijk in de golven omkwamen. De vierde wist te ontsnappen en zette zich neer op een ver in zee gelegen rots, welke tot op den huidigen dag zijn verblijfplaats is gebleven en vanwaar hij af en toe, zoodra 't hem behaagt, de eilanders verontrust met zijn angst-aanjagenden donder en bliksem. ☒ Terecht is de Adelaar sinds onheuglijke tijden door den mensch beschouwd als een toonbeeld van kracht en moed: zijn beeld prijkte in het veldteken der Romeinsche legioenen en siert nog steeds de wapens en vaandels van verscheidene beschaafde volkeren. ☒ De voornaamste aanvoerders der Roodhuiden waren in den strijd kenbaar aan den eenvoudigen, doch fieren hoofdtooi van enkele adelaarsvederen en menigeen onder hen droeg op waardige wijze den naam van den koninklijken vogel. ☒ De blanke Duif moge als het symbool van den Vrede beschouwd worden, bij het sluiten van het vredesverdrag heeft men steeds een Adelaarsveer gebezigd voor het plaatsen van de onderteekeningen der betrokken partijen. ☒ Men nam vroeger vrij algemeen aan, dat een oude Adelaar, evenals de mystische, goud- en purperkleurige „Phoenix” der oude Egyptenaren, zichzelf kon verjongen. Hoogstwaarschijnlijk vindt dit geloof zijn oorsprong in David's Psalm 103 : 5, welke luidt: „Looft den Heere . . . Die uwen mond verzadigt met het goede, uwe jeugd vernieuwt als eens arends”.

BANGKOK. DE BIBLIOTHEEK VAN DE WAT PHRA KEO

Wat het eigenlijke „Volksgeloof” betreft, hierin speelt de vogel over 't algemeen geen belangrijke rol, vermoedelijk ten gevolge van zijn, ver buiten den menschelijken waarnemingskring liggende leefwijze. Merkwaardig is het, hier en daar nog bestaande geloof aan de zoogenaamde „adelaarssteenen”, welke een algemeene geneeskracht bezitten, doch in het bijzonder dienen om de geboorte van mensch of dier gelukkig te doen verlopen en die reeds door Plinius vermeld worden. De Adelaars dragen steeds twee van dergelijke steenen in hun nest, zonder welke zij, naar men zegt, onmogelijk zouden kunnen broeden. Zoowel bij Plinius, als in het latere volksgeloof der noordelijke landen, werden ze met ontzaglijk veel moeite uit het rotsnest naar beneden gebracht en, gewikkeld in de huid van een geofferd dier, vastgebonden aan de in gezegende omstandigheden verkeerende vrouw of het drachtige dier. Op IJsland volgt men zelfs een bepaalde methode, om zulke wondersteenen machtig te worden. Men bindt daar namelijk de snavels der jongen stevig toe, waarop de oude Adelaar wegvliegt en van een door menschen onmogelijk te bereiken plaats op het zeestrand een dier „Lausnarsteene” — d.w.z.: „losmakende steenen” — haalt. Het dier wrijft dien daarop langs de dichtgebonden snavels, waardoor ze terstond opengaan. — Op datzelfde eiland gelooft men dat kinderen, die melk drinken uit de schacht van een Adelaarsveer, op lateren leeftijd een buitengewoon sterk geheugen zullen bezitten. Tot slot herinneren we aan de verschillende zegswijzen in onze taal, waarin onze vogel in figuurlijken zin als toonbeeld van allerlei uitstekende hoedanigheden geldt, zooals in: „iemand met arendsblikken doorboren”, „op arendsvederen omhoog stijgen”, „een adelaarsvlucht nemen”, „een arend vangt geen vliegen” en „de dwaasheid heeft arends-vleugelen, maar . . . uils-oogen!” . . .

A. W. FRANCKEN

Verhalen uit het oude dorp

CHEFKE

CHEFKE, die kleermaker van zijn stiel was, had een heel anderen aard dan Drika de naaister. Zoo praatziek en vriendelijk deze — zoo gesloten en stug was Chef. En zoo graag men de naaister mocht, zoo zwaar viel het, om een dag den kleermaker tot zijn last te hebben. Het magere, kwaadaardige manneke, dat met zijn gereedschappen zijn intocht hield binnen de deur van zijn cliënt begon met de huisorde heelemaal op z'n kop te zetten. Hij moest het beste licht van het vertrek voor zijn werk, den haard voor zijn bouten en de kamer voor zijn persplank en verdere utensiliën. Maar bovenal stelde hij zijn eischen aan de maaltijden, die hij de noodige eer bewees, terwijl hij zonder een glas bier onder de hand of een ketel koffie op het vuur niet kon opschieten, want hij was van een natte „constellatie”. Dan moest ook de klant, die hem had besteld, nog voortdurend bij de hand blijven, om te kunnen passen en schikken, als dat noodig was, maar in de kamer duldde hij hem niet: hij zou hem de kunst wel niet afkijken, maar het werkte storend bij den arbeid en voor praatjes had hij geen tijd. Tot zijn eer dient gezegd, dat menig hedendaagsch kleinzoon nog zucht in de soliede trouwjasje, die zijn grootvader ondanks of wel dank zij al deze maatregelen heeft laten vervaardigen, al dragen de meesten thans confectie en hebben ze het oude pak, als onverslijtbaar, in broekjes voor hun jeugdige nakomelingen doen verwerken. Daar onze kleermaker hoogere eischen stelde aan de tafel dan de eenvoudige dagelijksche pot hem verschafte bij de meesten, kostte het heel wat hoofdbreken, hoe aan al de uiteenlopende eischen te voldoen, daar de huizen gewoonlijk niet meer dan één stookplaats hadden. Moeder de vrouw deed dan eenige schuchtere pogingen, om het vuur gaande te houden en de kippensoep met pannekoeken of wat de pot

anders zou moeten schaffen, gereed te krijgen ondanks de scheeve, kwaadaardige blikken en brommerige opmerkingen van den lastigen baas. Want ze zou voor geen geld willen, dat iedereen het haar zou kunnen nawijzen, als de kleermaker bij haar niet genoeg gegeten had. De straf, die hij zijne cliënten in dit geval oplegde, bestond in het dragen van een jas met te korte mouwen en iedereen wist, wat het beteekende, als de polsen dik en rood te voorschijn kwamen bij elke beweging! Daar de kleermaker zoo'n natte „constellatie” had, nam hij meestal de vrijheid, nog een extra schepje zout in de soep te doen, als geen der huisgenooten hem op de vingers keek en zoo gebeurde het op een keer, bij een boer waar hij werkte, dat de soep zoo bromzout bleek, dat den goeden lieden de tranen over de wangen liepen, toen zij er gretig van haptten. Het bleek, dat, ter voorkoming van klachten, de vrouw al een goede dosis had gegeven, maar ook de boer, gedachtig aan Chefke's smaak, had zijn deel erbij gevoegd en ten slotte had de meid ook nog eens den zoutlepel gehanteerd! Maar Chefke, misschien bewogen door zooveel goede zorgen, heeft ditmaal een paar behoorlijke mouwen in de jas gezet.

J. L. A. KREMER

Wenken voor tuinbeplanting

HET SNEEUWKLOKJE

WAAROM zien wij de sneeuwkllokjes zoo gaarne? Omdat het de eerste bloemen van de lente zijn en haar wit met groene klokjes het betere jaargetij inluiden. De sneeuwkllokjes zijn vrijbuiters, men ziet ze overal, behalve in onzen net aangelegden tuin. Op de verre wandeling zien wij ze op een boerenerf of in niet te dicht kreupelhout, in ietwat verwilderde tuinen langs de heesters of aan den slootkant. Thuis gekomen vragen wij ons af waarom de zoo zorgzaam door ons jaar op jaar in den tuin geplante klokjes meestal slechts éénmaal bloeiden en dan onnaspeurlijk verdwenen. Het antwoord zou moeten luiden: deze bolletjes kunnen nu eenmaal niet in klaargemaakte bedjes of perkjes aarden; de grond is er te los, wordt snel door de zon verwarmd, koelt weer af en

droogt ook te vlug uit. De ware aard van het klokje is om in plantengemeenschap te groeien, onder boomen niet te dichte kronen, in kreupelhout of langs een beukenhaag. Ook bloemheesters zooals die in een stadstuin groeien zijn goede beschermers van het sneeuwkllokje en in het gras of gazon kunnen zij ook aardig gedijen. Toch is er tegen die laatste standplaats dit bezwaar, dat met het maaien van het gras ook meestal de wel uitgebloeide maar nog niet afgerijpte sneeuwkllokjes worden weggenomen. Volgt er regen op dan krijgen de bolletjes het te kwaad en verrotten in den grond. Ook zonder regen verzwakken zij op den duur teveel door het te vroege verlies van hun blad. Wilt U dus zeker zijn van sneeuwkllokjes in uw tuin, dan bestelle U in Juli reeds de droge bolletjes, plant die in groepjes van 10 tot 15 stuks op beschutte plekken, onder of langs lichtdoorlatende heesters, aan den voet van dergelijke boomen, aan de binnenkant van een ouden grasrand of in het gras zelf, kortom op elke niet te donkere plek waar de grond ook gedurende den verderen zomer koel en frisch blijft, waar niet teveel geharkt wordt en des winters wat blaadjes op den grond blijven liggen. Laat ze daar stilletjes staan want ze zijn er in hun element en houden er niet van dikwijls verplant te worden.

J. G. B.

Aphorisme

Het vertrouwen in het leven, dat wij moeten dragen, zooals het ons door natuur, omstandigheden onverbiddelijk is opgelegd, moet niet teniet gaan door gebrek aan levensmoed, integendeel, wij moeten aanvaarding en overgave aankweken en beide bewust in dienst houden.

M. W. B.

Foto J. H. Vis

LAREN (N.-H.) KIPPENVOEREN

Foto bekroond in den fotowedstrijd